

NAPOLEON BONAPARTE

Francuska revolucija osigurala je dotad neviđenu mogućnost talentiranim i ambicioznim vojnicima. Nedostatak vojskovođa, koji su većinom otišli u emigraciju, kao i nužda za povećanjem vojske, stvorili su nepresušnu potrebu za vještim oficirskim kadrom. **Napoleon Bonaparte**, talentirani artiljerijski oficir, iskoristio je sve prednosti pružene mu mogućnosti.

Napoleonov uspon

Rođen u siromašnoj, ali poznatoj obitelji na Korzici, 1769., samo par mjeseci nakon što je taj otok od Genove predan Francuskoj. Bio je vrijedan, pun samopouzdanja, nezavisan i prilično arogantan kao mladić, a te će ga karakteristike pratiti cijeli život. Polazio je francusku vojnu akademiju, gdje se posebno jakim pokazao u matematici, i s posebno naglašenim interesom za povijest, a njegov vojni uspon bio je nevjerovatno brz, visoke vojne činove dobio je i prije osamnaeste godine života. Kada je Revolucija izbila, Napoleon je već bio upoznat s prosvjetiteljskim idejama i brzo se priklonio revolucionarima. Bio je na korist svakom obliku vlasti, tako je u vrijeme Jakobinske diktature, 1793. vratio pobunjeni Toulon, glavnu francusku mediteransku luku, od Britanaca čija je flota tamo stigla u pomoć, a dvije godine kasnije, pomogao je Termidorcima u gušenju pobune sankilota. Zaljubio se i oženio za, politički i društveno dobro situiranu, **Josephine de Beauharnais**, čiji će jedini problem biti u tome što mu neće moći podariti sina.

Slika 1: Napoleon u poznatom stavu. Da se jednom riješi ta dilema i vječno pitanje zašto Napoleon drži ruku u svom kaputu. Takav stav nema nikakvo posebno značenje, već je to bio uobičajeni način portretiranja velikih faca u to vrijeme.

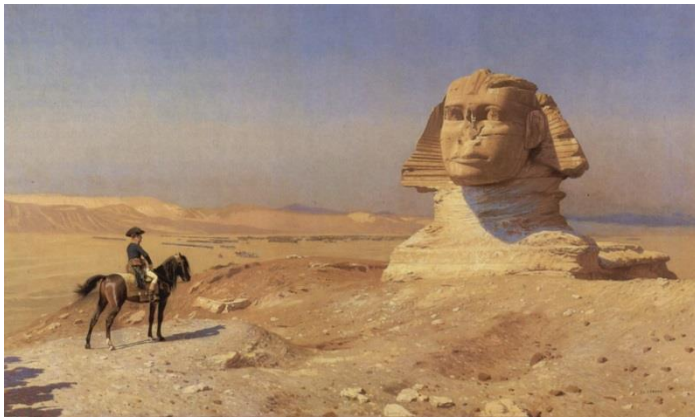
Početak slave „malog kaplara“

Njegova prava vojna slava počinje već u ranim 20-tim godinama života kada dobiva čin generala (1794.g.), te postaje zapovjednik francuske Talijanske armije. U pohodu po sjevernoj Italiji naneo je ozbiljne poraze austrijskoj vojsci, koja je poslala svoje trupe u sklopu protufrancuske koalicije, a od osvojenih teritorija osnovao je *Ligursku Republiku* (Genova) i *Cisalpinsku Republiku* (Lombardija). Mudro je igrao i na sentimentalnu kartu, pa je svoje vojnike proglasio "*borcima Slobode*", a Talijanima objavio da "*francuska vojska dolazi raskinuti lance kojima ste vezani.*"

Osvojio je i **Mletačku Republiku** koja tim činom prestaje postojati, što je službeno potvrđeno potpisivanjem primirja s Austrijom, **1797.g. u Campo Formiu**, kojim Napoleon dobiva garancije za dobivanje Belgije i preuzimanje Jonskih otoka, a Venecija i njeni posjedi na istočnoj obali Jadrana ustupljeni su Austriji. Već tada dolazi do izražaja Napoleonova samostalnost u donošenju političkih odluka, naime ovo primirje u Campo Formiu potpisao je sam bez suglasnosti Direktorija. U slijedeće dvije godine, u pohodu prema jugu Apeninskog poluotoka, stvorio je još dvije sestrinske republike. Napoleonovi uspjesi u Italiji proširili su njegovu reputaciju briljantnog vojskovođe i sposobnog političara.

Egipatska avantura

Porazom Austrije jedini pravi protivnik Napoleonu ostaje V. Britanija, ali bio je svjestan da bi invazija na V. Britaniju bio vrlo rizičan potez pa je Napoleon u dogovoru s Direktorijem isplanirao napad na britanske interese kroz osvajanje Egipta (britanska kontrola) čime bi se presjekle britanske komunikacije s Indijom, a Francuska bi zadobila prevlast na Sredozemlju (osim toga postoji nada da se u budućnosti Francuzi dočepaju Indije). Direktorij je u toj **egipatskoj ekspediciji** vidio šansu za Napoleonov neuspjeh, što bi umanjilo njegovu popularnost u Francuskoj koje su se plašili. Jonski otoci i Malta (koje je Napoleon oteo Malteškim vitezovima) bili su baza napada na Egipat (1798/1799), koji je brzo došao pod francusku kontrolu, ali Napoleonove planove ubrzo je pokvario njegov budući najljući neprijatelj i stalna noćna mora, britanski admiral **Horatio Nelson**, koji mu je u pomorskoj bitki **kod Abukira** (ili tzv. **Bitka kod Nila**) nanio težak poraz i time onemogućio sve Napoleonove

Slika 2: *Napoleon u Egiptu. Iako je egipatska avantura loše prošla za Napoleona, ona je Svijetu donijela sjajne stvari po pitanju otkrivanja veličanstvene egipatske civilizacije. Da bi prikrio svoje poraze u Egiptu, Napoleon je dovukao gomilu znanstvenika koji su u Francusku slali svoje nalaze, pa je ta tema zasjenila Napoleonov poraz. Najznačajniji rezultat istraživanja poduzetih u to vrijeme vezan je uz dešifriranje egipatskih hijeroglifa, koji je uz pomoć Kamena iz Rosette, dešifrirao Jean Francois Champollion*

Napoleonove kontinentalne neprijatelje – Austriju, Prusku i Rusiju. Bila je to dosta neobična situacija, jer se V. Britanija koja je politički i industrijski najrazvijenija zemlja, udružuje sa najnazadnijim silama da bi porazila jedinu drugu silu u Europi koja se modernizirala. Neprijateljstvo V. Britanije prema Francuskoj povećavalo se iz strateških i ekonomskih razloga, naime V. Britanija nije željela dopustiti Francuskoj kontrolu nad obalom La Manchea, pogotovo nešto kasnije kada je Francuska isključila britansku trgovinu s francuskih teritorija.

Državni udar i preuzimanje vlasti

Zbog nemirne političke situacije u Francuskoj i vojnih poraza u Italiji od koalicije V. Britanije i Austrije dok Napoleona nije bilo tamo, te zbog opasnosti od državnog bankrota i nereda u provincijama, pojavio se jedan krug moćnih ljudi iz samog vrha francuske političke elite koji su htjeli izvršiti državni udar. U svoja nastojanja uključili su Napoleona, koji je također nezadovoljan Direktorijem, pa je **1799. izvršen državni udar**. Tim činom vlast je predana u ruke **tročlanog konzulata**, a **prvi konzul** postao je Napoleon. Organizatori su zamislili da će Napoleon, kao vojni heroj i popularna figura, predstavljati vlast, a oni bi iz sjene u stvari kontrolirali državu. Ah, kako su se prevarili. Napoleon se uskoro putem plebiscita proglasio **doživotnim konzulom**, i započeo uspostavu svoje čvrste i centralizirane kontrole, jer je po novom ustavu imao potpunu izvršnu vlast.

planove o prevlasti na Sredozemlju. Samo spretna propaganda, dobra cenzura i rezultati znanstvenog istraživanja (piramide, hijeroglifi ...) u Egiptu sprječili su da francuska javnost sazna za prave dimenzije vojne katastrofe u Egiptu. Napoleon je u Egiptu pokazao i svoj malo grublji karakter kada se sam izvukao iz Egipta ostavivši svoju vojsku u okruženju.

Velika Britanija je i dalje do konca Napoleonove prevlasti bila najveći suparnik i pokretač mnogih protunapoleonskih koalicija, u kojima su osim V. Britanije sudjelovale i Rusija, Pruska, Portugal, Švedska, Austrija, Osmansko Carstvo, Kr. Obiju Sicilija...., a osim toga i novčano je pomagala glavne

Konkordat s papom, 1801.

Važno mjesto u Napoleonovoj politici zauzimalo je popravljjanje odnosa s Katoličkom crkvom, jer mu je bila potrebna podrška Katolika koji su bili u većini u Francuskoj, a koji su bili nezadovoljni odnosom prema Crkvi od početka Revolucije, a posebno zbog "Građanske uredbe" iz 1791.g. **Konkordat s papom** (Pio VII) potpisao je 1801.g., a tim sporazumom biskupe je ponovno potvrđivao papa s time što ih je ipak imenovao konzul; svećenstvo je i dalje polagalo zakletvu o poštivanju državne vlasti, a zauzvrat su dobivali plaću; katoličanstvo je priznato kao većinska vjera, ali su ista prava dana i drugim vjeroispovijestima; nema povratka crkvene imovine koja je prodana tijekom Revolucije; obnovljena je većina crkvenih redova i opet je vraćen gregorijanski kalendar.

Reformiranje Francuske

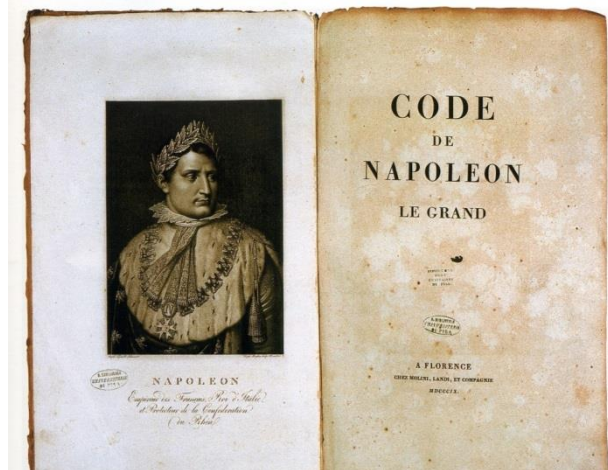
Napoleon je vodio politiku kompromisa i autoritarne kontrole u izgradnji francuskog pravnog, obrazovnog i financijskog sistema. **Red, Sigurnost i Efikasnost** postali su njegov slogan, za razliku od revolucionarnog – Egalite...

Da bi Francusku financijski stabilizirao, Napoleon je utemeljio **Francusku banku**, a za jačanje ekonomskog zdravlja države, pokrenuo je veliki program javnih radova, gradnje cesta, mostova, luka i sl. Podupirao je neke industrije i provodio kontrolu cijena. Utemeljio je sistem javnih škola pod strogom državnom kontrolom (tzv. liceji), koje su trebale producirati sposobne i odane državne i vojne službenike. Također je aktivno podupirao znanstvena istraživanja i nagrađivao vrhunske kirurge, kemičare, matematičare i ostale znanstvenike, te ih nagrađivao državnim položajima i častima.

U službu je prihvaćao kako Jakobince, tako i rojaliste; zadovoljio je seljake potvrdom o ukidanju feudalnih odnosa i dopustio im da zadrže zemlju koju su stekli tijekom Revolucije; pozvao je natrag u Francusku svu aristokratsku emigraciju, osim onih najreakcionarnijih, ali su morali položiti zakletvu vjernosti novoj Francuskoj; i obrazovana elita poštovala je Napoleona zbog njegovog podupiranja znanosti i poziva

znanstvenicima da mu pomognu u upravi. Da bi onemogućio opoziciju, formirao je tajnu policiju, onemogućavao bilo kakvo djelovanje

nezavisnih političkih organizacija i strogo cenzurirao novine i književna djela. Ali je zato za sve one koji su mu iskazivali potpunu lojalnost, nagrađivao.

Slika 3: Code Napoleon. Sam Napoleon je rekao "da se sa Zakonikom ponosi više nego sa svojih 40 bitaka". Osim temeljnih prosvjetiteljskih načela, Zakonikom s bili zadovoljni i poslodavci jer im je osigurao zabranu štrajkova i radničkih udruživanja. S druge strane, za žene je Zakonik predstavljao potpuni poraz, jer je kontrolu nad vlasništvom i nad obitelji dodijelio muškarcima, a udatu ženu, i pravno i ekonomski učinio ovisnom o muževima. Prema Zakoniku, žena je imala malu mogućnost dobivanja razvoda braka. Ove mjere pokazuju Napoleonovo vjerovanje da je ženi mjesto u kući, gdje će se skrbiti o dobrobiti kućanstva (kak' bi neki zlobnici rekli - doma uz kuhaču).

Građanski zakonik, Code civil, Code Napoleon

Zakonik je Napoleonova najtrajnija ostavština, a njime su u Francuskoj postavljeni temelji novog društvenog poretka što ga je stvorila Francuska Revolucija, koje se bazira na političkom i ekonomskom liderstvu bogate buržoazije i nesmetanom razvoju kapitalizma. Napoleon je još 1800.g. imenovao posebno povjerenstvo od najpoznatijih francuskih pravnika i naredio im da stvore jedinstven i jasan pravni sustav unutar kojeg će biti učvršćena načela

novog francuskog društvenog poretka. Zakonik je pravno fiksirao sva načela oko kojih se od 1789. vodila žestoka borba: pravna jednakost, osobna sloboda, vjerska sloboda, privatno vlasništvo, sloboda poduzetništva, mogućnosti otvorene talentu i sposobnosti, a ne podrijetlu, posvjetovljenje države odnosno sekularizacija građanskog života, što bi značilo da je Crkva odvojena od države te da je država ta koja uvodi parove u građanski brak, dozvoljava rastave i sl. Zakonik ne samo što je postao temelj francuskog građanskog prava, već je djelovao na sve europske zemlje koje je Napoleon dotakao, a isto tako je postao pravna baza za izgradnju novih nacija u Latinskoj Americi.

Stvaranje Carstva

Napoleon je liberalnim i revolucionarnim reformama postao idol svih republikanaca u

Slika 4: Trenutak kada Napoleon uzima krunu koju će staviti na glavu svoje žene Josephine. U veličanstvenoj atmosferi crkve Notre Dame, Napoleon je preuzeo glavnu ulogu, i sam stavio krunu na svoju glavu, dok je papa poslužio samo kao nekakav moderator ceremonije. Time je Francuska opet postala nasljedna monarhija, ali Napoleon se nije titulirao „*carem Francuske*“, već „*carem Francuza*.“ Time kao da naglašava da sebe ne smatra gospodarom Francuske nego izabranim i željenim upraviteljem interesa Francuza i Francuske.

Europi, a *Građanski zakonik* predstavljao je najtrajniji dio Napoleonovih djelatnosti koje su njegove vojske pronosile širom Europe. Svi koji su svoje domovine htjeli iz feudalne monarhije pretvoriti u republiku nalazili su svoj ideal u Napoleonu Bonaparteu, čak je i **Ludwig van Beethoven** želio svoju Treću simfoniju nazvati "*Bonaparte*", jer ju je skladao nadahnut Napoleonom.

Ali, Napoleona je sva ta slava ponijela još više, a ionako je imao nezasitnu potrebu za slavom i javnim priznanjem. Najprije je, još

1802., putem plebiscita dobio **doživotnu funkciju konzula**, a dvije godine kasnije, 1804., osjetio se dovoljno moćnim da može pripremati Francuze za novi plebiscit, na kojem su Francuzi trebali odlučiti žele li Napoleona uzdići za cara.

Rezultat plebiscita vidljiv je u

zaključku Senata: „**Upravljanje Republikom prenosi se na cara!**“ Krunjenje je obavljeno **4. prosinca 1804.** u pariškoj **katedrali Notre Dame**, a za tu prigodu Napoleon je u Pariz doveo i samog papu, koji je trebao voditi ceremoniju. Na samom krunjenju Napoleon je jasno dao do znanja tko je gazda – uzeo je krunu iz papinih ruku i položio je sam sebi na glavu. U tom trenutku bio je božanska figura.

Francuska je postala Carstvo, a taj događaj je za sve njegove europske zaljubljenike bio hladan tuš, jer se idol republikanstva proglasio *carem*, tako da je npr. već spomenuti Beethoven, razočaran, svoju Treću simfoniju preimenovala u "*Eroica*".

Najveće bitke za prevlast u Europi

Napoleonov imperij nastao je u ratovima, pa se ratovima morao održavati i dokazivati. Doduše, u svim tim ratovima pokazao se kao vojni genije, koji za svaku bitku razvija novi plan, što je zadavalo glavobolju njegovim protivnicima jer nikada nisu mogli predvidjeti što taj Korzikanac sprema. Jedan vojskovođa je napomenuo da „... *samo njegovo (Napoleonovo) prisustvo na bojišnici vrijedi kao 40.000 vojnika!*“ Sam Napoleon rekao je svoju sudbinsku rečenicu: "*Osvajanja su me učinila onim što jesam; samo osvajanja će me i održati.*" I tako, iako je dobivao bitku za bitkom, ratovi će mu donijeti veliki trošak i veliki rizik, i to ne samo financijski.

Bitka kod Trafalgara 1805.g. protiv V.Britanije – Znajući da mu je Engleska najozbiljniji protivnik, Napoleon se pozabavio planiranjem invazije na Englesku. Nežgodna stvar po njega leži u snazi britanske mornarice, koja mu blokira Kanal, pa nije ni čudno što je Napoleon u jednom trenutku rekao „*Ako zagospodarimo Kanalom samo na šest sati, bit' ćemo gospodari Svijeta!*“. Usprkos ozbiljnim pripremama mornarice, 21. listopada 1805. Francuzi su pretrpili gadan poraz u pomorskoj **bitki kod rta Trafalgar**, kada je svu slavu pokupio britanski **admiral Horatio Nelson**. Ta njegova pobjeda Napoleona je limitirala na osvajanja na Kontinentu, i osigurala britansko gospodstvo na moru za idućih sto godina.

Bitka kod Austerlitz (Slavkova), 1805.g., protiv Austrije i Rusije – Ova bitka, poznata je kao „**Trocharska bitka**“, jer su vojske vodili carevi (Aleksandar I, Franjo II i Napoleon), a Napoleon je pokazao svu raskoš svog vojnog talenta. Ruska vojska primorana je na povlačenje, a Austrija je morala pristati na nevesele mirovne uvjete. Mir je sklopljen na Božić iste godine u **Požunu** (Bratislavi). Austrija je izgubila Veneciju, Dalmaciju i Istru.

Ukidanje Svetog Rimskog Carstva, 1806. – SRC je već ranije prestalo stvarno funkcionirati, jer su mnoge njemačke zemlje odabrale Napoleona kao svog „zaštitnika“, koji im je dao mnoge beneficije, pogotovo teritorijalne. Od takvih njemačkih zemalja stvoren je

Rajnski savez pod francuskim protektoratom. Car SRC, Franjo II shvatio je realnost situacije, pa se odrekao carske krune, te od tog trenutka (6. kolovoza 1806.) SRC i formalno prestaje postojati. Ali da naš Franjo ne bi prestao biti car, Habsburška Monarhija hijerarhijski se podiže u carevinu, a Franjo postaje **prvi austrijski car, Franjo I**.

Bitka kod Jene i Auerstadta 1806.g. protiv Pruske – Nakon premoćne pobjede, pruski vladar Fridrich Wilhelm III bježi u Königsberg, a Napoleon bez otpora ulazi u Berlin. U Berlinu je Napoleon izradio plan kako smrviti svog glavnog protivnika, Englesku, a svoj plan iznosi u dokumentu poznatom kao "**Berlinski dekret**", kojim cijeloj Europi nameće obvezu **kontinentalne blokade** V.Britanije, jer je nakon Trafalgara shvatio da ne može izvesti invaziju Britanije, pa *kontinentalna blokada* treba trgovinski potpuno izolirati V.Britaniju i na taj je način gospodarski iscrpiti.

Bitka kod Frydlanda 1807.g. protiv Rusije i Pruske – mirovni ugovor potpisan je u **Tilzitu**, a Rusija se obvezala poštivati kontinentalnu blokadu; od pruskih teritorija koje je dobila podjelama Poljske stvoreno je **Veliko Varšavsko Vojvodstvo** pod francuskim protektoratom, a pruski kralj *Fridrich Wilhelm III* postao je francuska marioneta.

Bitka kod Wagrama 1809.g. protiv Austrije – Kako je u Španjolskoj počeo otpor protiv francuske vlasti, Habsburgovci su pomislili da je pravo vrijeme da oni ponovno okušaju sreću protiv Napoleona. Ali, bitka kod Wagrama završila se potpunim trijumfom Napoleona. Mirovni ugovor potpisan je u **Schönbrunn**, 14. listopada 1809., a Austrija je morala predati Galiciju (koju je dobila podjelama Poljske) Velikom Varšavskom Vojvodstvu, a Francuska je uzela

Slika 5: *Napoleonova vojska.* Napoleonove pobjede fascinirale su sve vojne zapovjednike u Europi. Nove vojne strategije i taktike koje je Napoleon koristio predstavljale su totalno iznenađenje za sve njegove protivnike. Uništavao je neprijatelje *brzinom pokreta i samostalnošću manjih jedinica*, jer je svojim zapovjednicima omogućavao da odlučuju o potezima prema stanju na terenu. Njegovi protivnici držali su se zacrtanih planova kao „*pijani plot*“, pa bi njihovu taktiku Napoleon vrlo brzo pročitao. Osim toga, Napoleon je na raspolaganju imao *golemu revolucionarnu vojsku*, koju je mogao nemilice trošiti (što je i učinio).

austrijske posjede između Save i Jadrana i od njih stvorila **Ilirske provincije** sa sjedištem u Ljubljani.

Nakon svih ovih bitaka i pobjeda Napoleon se okrenuo rješavanju pitanja budućnosti svoje dinastije, jer mu njegova žena **Jozephine** nije mogla roditi sina – nasljednika, pa se Napoleon odlučio na razvod braka i nalaženje nove carice. U tome je austrijski **ministar Metternich** vidio šansu za sigurnost Austrije pa je dogovorio ženidbu Napoleona i **Marie-Louise**, kćeri austrijskog cara Franje I. Ovo je bilo veliko poniženje za cara Franju, ali njegov ministar Metternich držao je to velikim uspjehom austrijske vanjske politike. Marie-Louise je ubrzo poklonila Napoleonu legitimnog nasljednika carske krune. Mali sinčić bio je **Napoleon Francis Joseph Charles**, ali su ga svi zvali **Orlić**. Siroče je kratko živio, svega dvadeset godina i umro je 1832.

Nova organizacija Europe

Slika 6: Gotovo cijela Europa, osim V.B. i Švedske, bile su pod Napoleonovom kontrolom ili u prisilnom savezništvu. Većina njemačkih zemalja ujedinjena su unutar *Rajnskog saveza*, *Nizozemska* i *Kraljevina Italija* došle su pod direktnu francusku kontrolu, a *Španjolska* je postala ovisna država. *Austrija*, *Rusija* i gotovo nevažna *Pruska* postali su prisilni saveznici Francuske. Samo su Velika Britanija i još nepokoreni dijelovi Španjolske i Portugala, ostali aktivni protivnici.

prometnoj infrastrukturi (ceste, mostovi...). Posvuda gdje je Napoleon zavladao, ukinuto je kmetstvo. Za nadzor tako velikog teritorija, Napoleon je neprekidno trebao veliki broj novih vojnika, a za plaćanje tako velike vojske bilo je potrebno sve više novca, pa su zbog toga svi dijelovi Carstva bili opterećeni velikim porezima i stalnim novačenjima. S druge strane, mnogi su mladi ljudi u osvojenim zemljama cijenili mogućnosti napredovanja i ostvarivanja karijere koje su pružale napoleonovske institucije, pa u tome treba tražiti razlog zašto nije bilo šireg narodnog otpora protiv Napoleona.

Napoleonova vizija – biti na čelu jedinstvene europske administracije – bila je teško ostvariva čak i kada je bio na vrhuncu moći, jer ipak je bio osvajač, a kao takav morao je nailaziti na otpor svojoj vladavini izvan Francuske, a osim toga prenapregnutost njegovih vojnih snaga moralo je dovesti do pucanja. Kontinentalna blokada koju je proveo, nije urodila

U prostorima koje je anektirala Francuska, Napoleon je vladao direktno i uvodio sve **francuske zakone i institucije**. U zavisnim državama instalirana je francuska kontrola vlasti, s osloncem na lokalnu elitu. Obično su vladari u svim tim područjima bili **Napoleonovi rođaci**, u koje je imao povjerenja. Političke i društvene promjene u osvojenim državama uključivale su formiranje ustavne vladavine, jednakost pred zakonom, mogućnosti otvorene talentu, uvođenje **Gradanskog zakonika**, sva prava Židovima i ostalim religijskim manjinama. Provedena su mnoga poboljšanja u školstvu, i

plodom, točnije nije oslabila Englesku, Napoleonovog glavnog neprijatelja, a uzrokovala je široku opoziciju Napoleonu od svih onih kojima je slobodna trgovina bila u interesu.

Prekomorski utjecaj

Prirodno, Napoleonova politika je najveći utjecaj imala u Europi, ali može se reći da je

Slika 7: *Bijela Kuća u plamenu.* Napoleonova dominacija Kontinentom potaknula je Engleze na jačanje svoje prekomorske ekspanzije i učvršćivanje kontrole u svojim kolonijama, a nadmoć na moru osigurala joj je preuzimanje nizozemskih i francuskih prekomorskih kolonija. Ali određena bahatost u provođenju kontrablokade Francuske, uplela ih je u novi rat s SAD-om 1812., kada su snage SAD gotovo upale u Kanadu. Ovaj rat je poznat i po britanskom spaljivanju Washingtona kada je pofurena i predsjednička palača, pa su njene pocrnjele zidove ofarbali bijelim krečom, te od tuda naziv Bijela kuća za današnju rezidenciju američkog predsjednika.

čime se počela umanjivati lojalnost prema matičnoj zemlji. Stvaranje SAD u relativnoj blizini dao je dodatni poticaj svim liberalima u Latinskoj Americi. A kada je Napoleon svrgnuo službenog španjolskog kralja i postavio svog brata na španjolski tron, stvari kreću prema otvorenom revoltu.

Između 1810 i 1820. trajale su borbe za nezavisnost širom Latinske Amerike, a prva je svoju nezavisnost izborila Argentina, dok je u drugim područjima borbu za nezavisnost poveo **Simon Bolivar** poznat kao "*Osloboditelj*". Do sredine dvadesetih godina XIXst., gotovo cijela Južna Amerika bila je slobodna, uključujući i veliku portugalsku koloniju – Brazil. Bolivarove težnje za jedinstvom svih španjolskih kolonija uskoro su propale, jer su se područja J. Amerike počela odvajati u zasebne države. Većina tih novih država prihvatila je Napoleonov Građanski zakonik kao temelj civilnog prava.

gotovo svaki civilizirani kutak svijeta bio manje-više dotaknut spomenutom politikom, posebno Južna Amerika. Direktna posljedica Napoleonove potrebe za novcem bila je **prodaja** ogromnog prostora **Louisiane**, SAD-u, za 15 mil.\$, čime, kako je Thomas Jefferson rekao "*SAD ulaze u rang velikih sila.*" Napoleonovi ratovi imali su dramatične posljedice na španjolske i portugalske kolonije u J. Americi.

Nezadovoljstvo kolonijalnom vladavinom raslo je tamo tijekom XVIII st. Domorodački Kreoli počeli su brojčano nadmašivati španjolske i portugalske doseljenike,

Slika 8: Goyina slika "*3. svibanj 1808.*" (ili *Tres de Mayo*), koja prikazuje brutalnost francuske vojske u pokušaju lomljenja španjolskog otpora. Naime, Španjolci su dignuli ustanak kada je Napoleon svrgnuo i zatvorio španjolskog kralja, a svog brata Josepha proglasio španjolskim kraljem.

Problemi za Napoleona u Španjolskoj

Ljudi širom Europe imali su i drugih razloga osim kontinentalne blokade, da se suprotstavljaju Napoleonu. Francuska vojska, osim osvajanja, pronosila je i novi **nacionalni nabo**j među podvrgnutim narodima. Taj novi nacionalni duh preuzet od Francuza, najotvorenije se ostvario u Španjolskoj, gdje je pokrenuta najveća pobuna protiv Francuza. Veća i brojnija francuska vojska našla se u velikim problemima zbog **gerilske taktike** (*guerilla* = mali rat) kojom su se služili Španjolci. Unatoč žestokim represalijama Napoleona prema Španjalcima, a što je najbolje prikazao **Francisco Goya**, oni nisu posustajali, a osim toga dobivali su ljudsku, materijalnu i financijsku pomoć od Engleza predvođenih **vojvodom od Wellingtona**.

Pohod na Rusiju

Rusija je postala glavni kršitelj kontinentalne blokade i barijera Napoleonovoj viziji. Usprkos negodovanju njegovih najbližih savjetnika, Napoleon je 1812. odlučio napasti Rusiju

Slika 9: Prelazak Napoleonove vojske preko rijeke Berezine. Jedina prava bitka u Napoleonovom pohodu na Rusiju dogodila se na rijeci Berezini. Ta bitka ujedno je bila i jedna od najkrvavijih bitaka XIX st., stradalo je ukupno 80.000 ljudi s obje strane. Napoleon se nadao da će rijeka biti pod ledom, te da njegova vojska neće imati problema u prelaženju, ali nije bilo tako. Francuski inženjerci su morali raditi most uz neprestane ruske napade pod zapovjedništvom generala Kutuzova. Mnogi francuski vojnici stradavali su od utapljanja jer je na mostu (kada je bio gotov) zavladao strahovita gužva.

konja i devet topova koji su bili u pravom vojnom poretku), a sam Napoleon se uspio dočepati domovine.

Napoleonova abdikacija

Nakon ruske katastrofe, mnogi su osjetili olakšanje, i pomognuti engleskim financijama, pridružili se Rusima u konačnom ratu protiv Napoleona. Finalna bitka dogodila se **1813. kod Leipziga** i bila je poznata pod nazivom "*bitka naroda*", s preko 100.000 poginulih i ranjenih, a

na čelu svoje *Grande Armée* od oko 700.000 vojnika, koja je 22. lipnja 1812. prešla rusku granicu. Ruska vojska, pod vodstvom zapovjednika **Kutuzova**, primjenjivala je taktiku "spaljene zemlje", uvlačeći Napoleona sve dublje u Rusiju i rastežući njegovu logistiku. U nastupu prema Moskvi do sukoba s Rusima došlo je samo kod Smolenska i kod sela Borodina, ali Rusi su stalno radili diverzije na Napoleonovu vojsku i logistiku. Napoleonova vojska, oslabljena na bojištu, ali još više od gladi i boleština, ušla je u Moskvu, ali car Aleksandar I odbio se predati. Budućnost je izgledala jako ružno po Francuze, jer Rusi su spalili Moskvu, koja je gorila od 15. do 20. rujna 1812., ostavivši Napoleonovu vojsku bez skloništa na nadolazećoj strahovitoj ruskoj zimi. Napoleon je započeo s povlačenjem, ali bilo je prekasno, hladnoća je počela uzimati svoj danak. Deseci tisuća vojnika se smrznulo, izglednjelo ili podleglo raznim boleštinama. Dodatne probleme izazivali su iznenadni napadi Kozaka, koji su

pobili ili pohapsili još pokoju tisuću vojnika, a mnogi su se dobrovoljno predali ruskim snagama. Od ukupno 700.000 vojnika koji su krenuli na Rusiju, vratilo ih se manje od 100.000, bježeći u gomilama, potpuno razbijeni (navodno je na kraju preostalo samo 1000 ljudi sa 60

koalicija je konačno pobijedila Napoleona. Poraženi Napoleon povukao se u Francusku, a za njim je krenula i koaličijska vojska, koja 31. ožujka 1814. slavodobitno ulazi u Pariz.

Napoleon je prisiljen potpisati abdikaciju, a s počasnom gardom od 800 ljudi i 2 milijuna franaka godišnjeg budžeta, dobio je otok Elbu (uz zapadnu obalu Italije) kao kneževstvo nad kojim je imao suverenitet. Na francuski tron postavljena je ponovno Bourbonaska dinastija i Louis XVIII, brat obezglavljenog Louisa XVI, a francuske su granice vraćene na stanje iz godine 1792.

Napoleonovih „100 dana“ i konačni kraj

Kada se već pomislilo da je priča s Napoleonom završila, Korzikanac je još jednom skrenuo pozornost na sebe. Ipak je Elba bila premala za čovjeka Napoleonovih kapaciteta, pa je odlučio ponovno preuzeti vlast u Francuskoj. Pobjegao je sa Elbe, i iskrcao se u ožujku 1815. u Cannesu, a na vijest o njegovom povratku u Francusku Louis XVIII zbrisao je iz Pariza u Belgiju. Vrlo brzo je skupio jezgru francuske vojske, obećao radikalne demokratske promjene, te uz klicanje i odobravanje naroda krenuo prema Parizu. U vrlo kratkom roku, tijekom tzv. **"sto dana"** ponovno je preuzeo vodstvo Francuske te pokušavao pregovarati o svom položaju

*Slijedeći naslovi pojavili su se u francuskim novinama **Moniteur** u ožujku 1815. Naslovi javljaju o Napoleonovom povratku u Pariz.*

9. ožujka – *Čudovište je pobjeglo iz svog brloga*

10. ožujka – *Korzikanski monstrum iskrcao se u Cannesu*

11. ožujka – *Tigar se pojavio u Gapu. Vojska kreće na njega. Završit će svoju jednu avanturu kao lualica po planinama*

12. ožujka – *Monstrum ipak napreduje prema Grenobleu*

13. ožujka – *Tiranin je sada u Lyonu. Strah je paralizirao sve koji su ga vidjeli*

18. ožujka – *Uzurpator se nalazi na manje od 60 sati marša od prijestolnice*

19. ožujka – *Bonaparte napreduje usiljenim maršom, ali nemoguće je da dođe do Pariza*

20. ožujka – *Napoleon sutra stiže do Pariza*

21. ožujka – *Car Napoleon je ušao u palaču Fountainbleau*

22. ožujka – *Jučer uveče Njegovo Carsko Visočanstvo pojavilo se u javnosti. Ništa ne može opisati ogromnu radost naroda*

s dojučerašnjim neprijateljima. Svi pregovori su odbijeni, a on je proglašen odmetnikom, pa mu nije preostalo drugo nego da okupi vojsku i krene u odlučnu bitku. (*bitku svih bitaka*).

Do odlučujućeg sukoba (*bitka svih bitaka*) došlo je **1815. kod Waterlooa**, u Belgiji. Englezi i Nijemci su udružili svoje vojske pod zapovjedništvom vojvode Wellingtona, a došle su i pruske snage pod vodstvom Blüchera. Sva ta vojska bila je previše i za Napoleona, makar je dosta dugo vojvodu Wellingtona držao u šahu, te je Napoleon konačno pobijeđen. Vojska koalicije po drugi put ulazi u Pariz, a iz izbjeglištva se vraća i kralj Louis XVIII.

Na palubi engleske fregate „**Bellerephon**“, Napoleon je odveden u svoje krajnje prebivalište i zatočeništvo na **otok Svetu Helenu** na Atlantiku, gdje je **umro 5. svibnja 1821.g.**

BEČKI KONGRES – OKUPLJANJE POBJEDNIKA

U jesen 1814., šefovi sila koje su porazile Napoleona okupili su se ne bi li riješili pitanja granica i uspostavili trajan mir. Kongres je privukao predstavnike skoro svake europske države, a u Beču su se pojavili svi oni koji misle da nešto znače u visokim društvenim krugovima. Izvan Beča, u novinskim izdanjima u St. Petersburgu, Rimu, Parizu, Londonu, pa čak i Bostonu, ljudi su pažljivo pratili što se svakodnevno događa u lijepoj austrijskoj prijestolnici. Četiri glavne sile, pobjednice nad Napoleonom, dominirale su Kongresom. Sposobni **lord Castlerough** predstavljao je V. Britaniju, a iskusni **baron Hardenberg** zastupao je pruske interese. Malo

puknuti ruski **car Aleksandar I** osobno je predvodio rusku delegaciju, a elegantni i arogantni

Slika 10: *Bečki Kongres.* Na Bečki kongres stigli su svi koji nešto znače u europskom društvu, ili bar misle da nešto znače. Sjajno društvo od 90 velikih i malih knezova, oko 200 ostalih kneževskih poglavara. Često su svi ti knezovi i razni plemići doveli svu svoju rodbinu da se malo podruže. Bili su tu predstavnici i mnogih interesa, kao npr. Švicarci, Židovi, papinski poklisari, ... Sav taj šušur učinio je Beč političkim, kulturnim i društvenim centrom postnapoleonske Europe. Zbog kazališnih predstava, mnogih balova i bezbrojnih koncerata, nastao je i izraz „plesni kongres“

fokusom na obuzdavanje Francuske, ali Kongres je na kraju ipak bio prilično blag i obziran prema Francuskoj, a velikim djelom se to može zahvaliti francuskom ministru **Talleyrandu**, koji je svojim diplomatskim umijećem zaradio mnoge pogodnosti Francuskoj. Ne smije se zanemariti niti potreba glavnih sila da Francusku pretvori u saveznika, a ne frustriranog protivnika. U Francuskoj je restaurirana vlast Bourbona, tj. za kralja je postavljen Louis XVIII, brat Louisa XVI, a francuske su granice vraćene na one iz 1789.g. Zbog Napoleonovih 100 dana, Francuska je bila prisiljena platiti naknadu ratne štete (700. mil. franaka), vratiti ukradene umjetnine i prihvatiti okupaciju saveznika do ispunjenja uvjeta.

Uglavnom, Bečki kongres nije vodio računa niti o povijesnim niti o geografskim uvjetima razvitka pojedinih zemalja, niti o načelima narodnog samoopredjeljenja. Narodi su se kupovali i prodavali, razdvajali i ujedinjavali onako kako je to odgovaralo interesima i ciljevima vladara.

Osiguranje dogovora u Beču

Metternich i njegovi kolege, zadovoljni postignutim, uspostavili su mašineriju za održavanje stečenih rezultata. Osnovana je **Sveta Alijansa**, čiju su jezgru činile najkonzervativnije monarhije – **Rusija, Austrija i Pruska**, gdje je strah od liberalnih ideja i mogućnosti revolucija bila najveća. Cilj joj je bio onemogućavanje bilo kakvih revolucionarnih ili liberalnih pokušaja, s vremenom se pridružila i Francuska, nakon što je otplatila zadnju ratu odštete koja joj je određena. Održavali su periodičke sastanke na kojima se diskutiralo o zajedničkim

Clemens von Metternich vodio je austrijsku delegaciju, i postao najutjecajnija figura Kongresa.

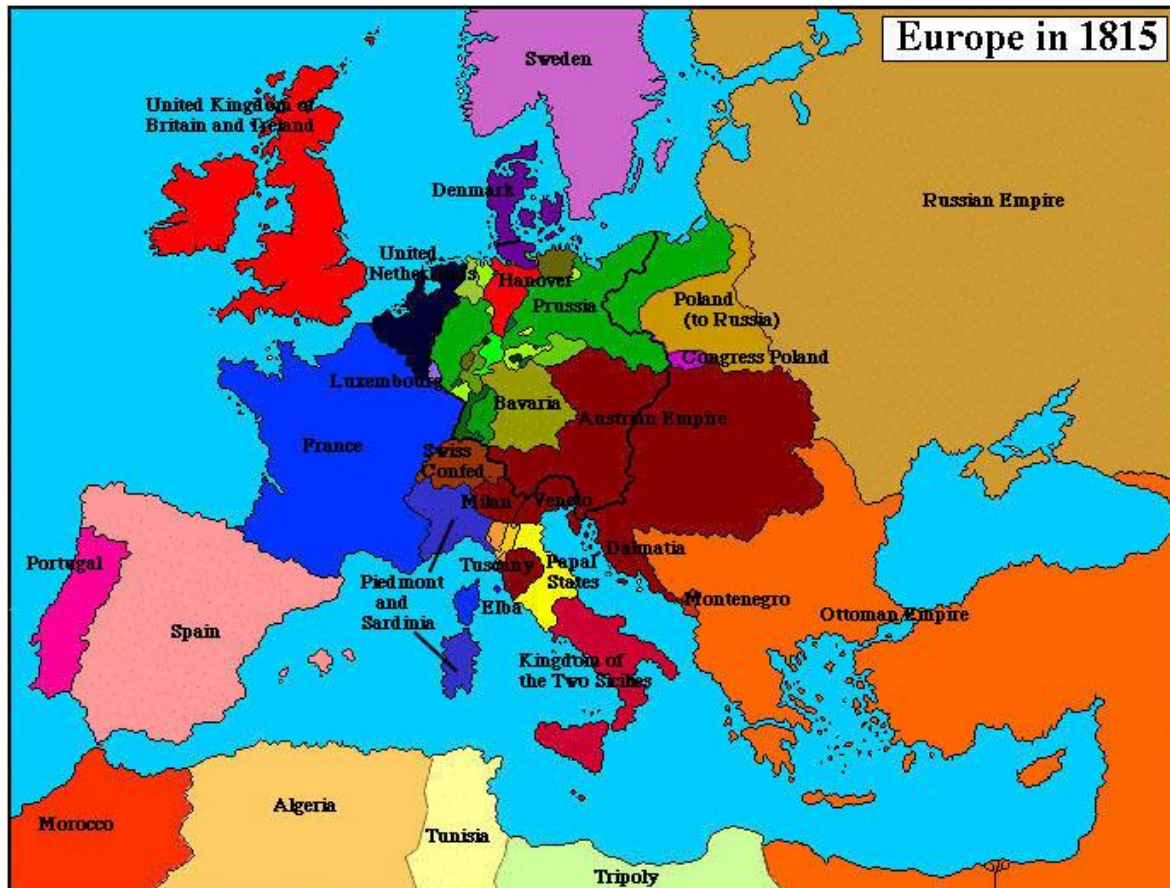
Osnovica nove podjele Europe i vodeći princip kojeg su se držali pregovarači na Kongresu, bio je **princip legitimnosti**, tj. težilo se za tim da se svuda uspostave stare, zakonite (*legitime* = zakonit) dinastije i vladare, koji su bili zbačeni za vrijeme Revolucije ili Napoleonovih osvajanja. Nastojalo se i dalje zadržati **Europu kao Europu vladara**, a ne kao Europu naroda. Istovremeno se željelo ponovno uspostaviti i održati ravnotežu sila u Europi, s posebnim

Slika 11: Američka karikatura koja pojašnjava što Amerikanci i njihov predsjednik James Monroe misle o europskom uplitanju na prostorima zapadne hemisfere.

problemima. Velika Britanija se nije dala uvući u politiku Svete Alijanse, jer je shvatila da se njena razmišljanja baš i ne poklapaju s ostalim, puno konzervativnijim, silama. Naime, konzervativci – Austrija, Rusija i Pruska, uzeli su si za pravo vojno intervenirati u zemljama u kojima izbiju liberalni pokreti, pa je *Sveta Alijansa* postala svojevrsni europski žandar. Tako su dvadesetih godina XIX st. intervenirali u Napuljskom Kraljevstvu, Španjolskoj, a čak je prihvaćen prijedlog ruskog cara Aleksandra I da ruska flota pomogne skršiti revolt u španjolskim kolonijama Latinske Amerike.

Predsjednik SAD, James Monroe, zbog takvih je nakana 1823.g. objavio odluku, koja će biti poznata pod nazivom **Monroeova doktrina**, kojom će se svako petljanje europskih sila u zapadnoj hemisferi smatrati neprijateljskim činom.

Slika 12: Europa nakon Bečkog kongresa.

Da bi se onemogućila eventualna francuska agresija u budućnosti, države koje s njom graniče su teritorijalno povećane, čime se htjelo stvoriti *barijeru oko Francuske*. Pruska je dobila značajan komad duž Rajne; Austrijska Nizozemska (Belgija) priključena je Nizozemskoj i time je stvorena *Kraljevina Nizozemska*; uvećan je teritorij *Kraljevine Sardinije* ili *Pijemonta* u sjevernoj Italiji; u *Španjolskoj* je vraćena stara monarhija; *Švicarska* je osim povećanja teritorija, dobila i garanciju *vječne neutralnosti*. Trgujući međusobno, četiri glavne sile zahapsile su nove teritorije. *Velika Britanija* dobila je nekoliko strateških otoka i kolonija, npr. Maltu, Jonske otoke, Helgoland (kod Danske), Šri Lanku ... čime jača svoju pomorsku dominaciju. *Rusija* je dobila kontrolu nad najvećim dijelom Poljske, te je uzela Finsku od Švedske, koja je zauzvrat dobila Norvešku (nastaje *personalna unija Švedske i Norveške*), jer je ona oduzeta Danskoj zbog suradnje danskog vladara s Napoleonom. Pruska se proširila na Pomeraniju, Sasku i dio Poljske, a *Austrija* je uzela Lombardiju, Veneciju, Salzburg, te je dobila stalno predsjednikovanje nad *Njemačkim savezom* (tridesetak zemalja preostalih od bivšeg SRC).